

- конференції «Сучасний стан та перспективи розвитку державного контролю і аудиту»/за заг.ред.проф. В.Д.Базилевича. – К.: 2009 - 439 с.
6. Про затвердження Порядку проведення Державною фінансовою інспекцією, її територіальними органами державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм. Постанова Кабінету Міністрів України від 10 серпня 2004 р. N 1017 [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1017-2004-п>. – Назва з екрану
 7. Рябухин С., Климантов С. Аудит эффективности государственного сектора экономики. – М., 2006. с. 34.
 8. Иванова Е.И., Мельник М.В., Шлейников В.И. Аудит эффективности в рыночной экономике. – М., 2007. С. 19-44.
 9. Учебное пособие по аудиту эффективности использования государственных средств. – Счетная палата российской федерации. – Москва, 2004. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.elib.gasis.ru/library/index.php?section_id=85&element_id=240. – Назва з екрану

КОНТРОЛЬ ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ

Шестерняк М.М. (м. Тернопіль)

Трансформація вітчизняної економіки орієнтована на підвищення ефективності механізму управління підприємствами і одного з його важливих елементів – системи контролю. Контроль впливає на виробництво, продаж товарів і послуг, конкурентоспроможність, ефективність розвитку самого підприємства у будь-якій галузі економіки. На сучасному етапі глобалізації ринку значення контролю посилюється і набуває нового змісту. За таких умов

доцільно сформувати понятійний апарат категорії «контроль» та визначити її економічний зміст.

Дослідженню різнобічних аспектів економічної необхідності становлення контролю, його сутності, ролі та значення для вітчизняної теорії та практики присвячені праці багатьох відомих вчених, а саме М.Т. Білухи, Ф.Ф. Бутинця, Н.Г. Виговської, В.А. Дерія, Л.В. Дікань, Н.М. Малюги, В.С. Рудницького, Б.Ф. Усача, М.С. Пушкаря та ін. Однак, незважаючи на важливість проведених досліджень, залишаються актуальними питання щодо економічної сутності контролю, що зумовлені сучасними змінами як у системі обліку, так і в організаційно-управлінській сфері.

Контроль як багатогранна категорія має історичне, філософське, правове, політичне та економічне підґрунтя. Однак, визначальним є економічне обґрунтування контролю, оскільки всі інші базуються на його економічній характеристиці.

При цьому доцільно відзначити, що безпосередньо сам термін «категорія» (лат. *categoria*, від гр. *katēgoria* = висловлювання, судження) – 1) наукове поняття, що виражає найбільш загальні та суттєві зв'язки явищ дійсності; 2) група явищ, предметів або осіб, об'єднаних загальними ознаками [1, с. 290].

Запропоновані трактування дефініції «контроль» та її словосполучень у наукових джерелах та працях провідних вчених подано у таблиці 1.

Як свідчить таблиця 1, серед вчених немає єдиної думки щодо тлумачення досліджуваної категорії, проте більшість вчених-економістів, зокрема М.Т. Білуха [2], Ф.Ф. Бутинець, С.В. Бардаш, Н.Г. Виговська, Н.М. Малюга, Н.І. Петренко [3; 4], А.Я. Гончарук, В.С. Рудницький [5] та інші, трактують дефініцію «контроль» як функцію управління.

Разом з тим, Ф.Ф. Бутинець вважає, що управлінський цикл стосується кожної функції управління, а функції взаємодіють між собою, проникаючи одна в одну у результаті процесів комунікації та прийняття рішень, що підтверджує взаємозв'язок контролю з такими функціями управління як планування, організація, регулювання, облік та аналіз [3, с. 16].

Професор М.С. Пушкар зазначає, що «у сучасному розумінні контроль – це систематичне спостереження і перевірка процесу функціонування відповідного об'єкта з метою встановлення його відхилень від заданих параметрів» [7, с. 152].

Трактування дефініції «контроль» та її словосполучень*

Автори та використані джерела інформації	Визначення, що наведені в спеціалізованій літературі
М.Т. Білуха [2, с. 6]	« контроль - це система спостереження і перевірки відповідності процесу функціонування об'єкта управління прийнятим управлінським рішенням, встановлення результатів управлінського впливу на керований об'єкт виявленням відхилень, допущених у ході виконання цих рішень»
Ф.Ф. Бутинець, С.В. Бардаш, Н.М. Малюга, Н.І. Петренко [4, с. 10]	« контроль – це систематичне спостереження і перевірка процесу функціонування відповідного об'єкта з метою встановлення його відхилень від заданих параметрів»
А.Я. Гончарук, В.С. Рудницький [5, с. 14]	« контроль як функція управління – це система спостереження і перевірки відповідності процесу функціонування об'єкта управління прийнятим управлінським рішенням, встановлення результатів управлінського впливу на керований об'єкт, виявлення відхилень у процесі виконання цих рішень»; « економічний контроль » як динамічна система, що спрямована на «виявлення та усунення негативних явищ у розвитку продуктивних сил і виробничих відносин з метою своєчасного регулювання їх у розширеному відтворенні суспільного необхідного продукту»
Н.Г. Виговська [6, с. 78]	« контроль є самостійною функцією управління економікою, однак він не поглинає інші функції, а взаємопроникає в них, активно впливаючи на ефективність їх використання»
М.С. Пушкар, Н.В. Гавришко, Р.В. Романів [7, с. 152]	« контроль – це систематичне спостереження і перевірка процесу функціонування відповідного об'єкта з метою встановлення його відхилень від заданих параметрів»
В.А. Дерій [8, с. 162]	« контроль » «...це багатовимірна категорія, яка виявляється по-різному залежно від мети, завдань, предмета, методу, видів і форм, типів тощо»; « економічний контроль » як «...внутрішньогосподарський (внутрішньофірмовий) і зовнішній контроль господарсько-фінансової діяльності підприємства (організації, закладу), який здійснюють представники державних органів управління економікою, спеціальних державних контролюючих і адміністративних органів, аудиторські фірми, громадські та внутрішньогосподарські (внутрішньофірмові) контролери в межах визначених для них повноважень і за розробленою заздалегідь програмою»
Р.М. Пушкар, Н.П. Тарнавська [9, с. 234]	контроль в управлінні як «... процес забезпечення досягнення цілей організації за допомогою оцінки та аналізу результатів діяльності, оперативного втручання у виробничий процес і прийняття коригуючих дій»

Б.Ф. Усач [10, с. 10]	<p>«контроль (від фр. <i>controle</i> – список, який ведеться у двох примірниках; тут – повторне повернення до раніше розглянутого питання, його перевірка) означає перевірку виконання тих або інших господарських рішень з метою встановлення їхньої законності та економічної доцільності»;</p> <p>«фінансовий контроль» – одна з форм управління фінансами, особлива сфера контролю, зумовлена формуванням і використанням фінансових ресурсів у всіх структурних підрозділах економіки держави, що передбачає перевірку господарських і фінансових операцій щодо їх законності, економічної доцільності та досягнення позитивних кінцевих результатів роботи</p>
Л.В. Дікань, Н.Ф. Чечетова, Н.В. Синюгіна [11, с. 37, с. 41]	<p>«контроль» як перевірка, а також спостереження з метою перевірки для протидії чомусь небажаному, виявлення, попередження та припинення протиправної поведінки з боку будь-кого;</p> <p>«економічний контроль» – сукупність економічних відносин, які виникають у системі взаємодії та управління продуктивними силами і виробничими процесами</p>
Є.М. Романів, Р.Л. Хом'як, А.С. Мороз, М.В. Корягін [12, с. 8]	« контроль – це система спостереження і перевірки відповідності процесу функціонування об'єкта управління прийнятим управлінським рішенням, визначення результатів управлінського впливу на керований об'єкт з виявленням відхилень, допущених в ході виконання цих рішень»
Л.В. Дікань [13, с. 34]	«під контролем слід розуміти систему відносин з приводу систематичного спостереження і перевірку ходу функціонування відповідного об'єкта деякого суспільного, виробничого або іншого процесу контролюючими органами, установами, уповноваженими особами з метою встановлення відхилень об'єкта контролю від заданих параметрів»
«Економічна енциклопедія» (за ред. С.В. Мочерного), Т.1 [14, с. 829-830]	<p>контроль визначають як:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) елемент управління економічними об'єктами і процесами, який полягає у нагляді за ними з метою перевірки їх відповідності стану, передбаченому законами, юридичними нормативними актами, а також програмами, планами, договорами, проектами, угодами; 2) контроль за об'єктом, реальна влада, зосередження прав управління в одних руках; 3) комплекс заходів (контроль валютний, контроль екологічний); 4) комплекс заходів та важелів (контроль за цінами); 5) комплекс знань та заснована на них сукупність спостережень і перевірок контролюючими органами функціонування та розвитку економічної системи (контроль економічний); 6) систему спостережень, досліджень і перевірок (моніторинг) контролюючими органами ефективного функціонування, розвитку, використання державної власності (контроль фінансовий)
«Новий словник іншомовних слів» (за ред. проф. Л.І. Шевченко) [1, с. 320]	<p>контроль розглядають у 2х аспектах:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) перевірка діяльності кого-н., чого-н.; спостереження з метою перевірки; 2) установа, що займається такою перевіркою (напр. державний контроль)

*Примітка: Складено автором

Визначення контролю як системи спостереження і перевірки дає змогу об'єднати теоретичну цінність та практичну необхідність шляхом розкриття цілей і функцій цього процесу. Контроль є невід'ємним елементом процесу організації ведення обліку на підприємстві, що виражається у формі самоконтролю бухгалтера, ревізії, експертизи, аудиту та внутрішнього контролю.

Контроль як економічна категорія являє собою ефективний засіб попередження, виявлення та запобігання порушенням і посяганням на національне багатство країни; складову частину господарського управління, його функцію, метод реалізації управлінських рішень; джерело інформації про позитивні та негативні явища на ділянках виробничої діяльності; систематичну конструктивну діяльність керівників органів управління, спрямовану на наближення фактичного виконання до поставленої мети [15, с. 78].

Отже, враховуючи думки провідних вчених та подані трактування вищевказаної категорії, пропонуємо розглядати дефініцію «контроль», як процес досягнення цілей організації, який здійснюється безпосередньо через систему спостереження і перевірку (моніторингу) відповідності функціонування об'єкта управління меті встановлення відхилень від заданих параметрів, оцінку відхилень, коригування діяльності.

Література:

1. Новий словник іншомовних слів: близько 40 000 сл. і словосполучень / Л.І. Шевченко, О.І. Ніка, О.І. Хом'як, А.А. Дем'янюк; - [за ред. Л.І. Шевченко] – К.: АРІЙ, 2008. – 672 с.
2. Білуха М.Т. Курс аудиту: [підручник] / М.Т. Білуха. - [2-е вид., перероб.]. – К. : Вища шк.; Т-во «Знання», КОО, 1999. – 574 с.
3. Бутинець Ф.Ф. Контроль і ревізія: [підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навч. закл.] / Ф.Ф. Бутинець,

- Н.Г. Виговська, Н.М. Малюга, Н.І. Петренко. – [3-є вид., доп. і перероб.]. – Житомир: Рута, 2002. - 544 с.
4. Бутинець Ф.Ф. Контроль і ревізія: [підручник] / Ф.Ф. Бутинець, С.В. Бардаш, Н.М. Малюга, Н.І. Петренко. - [вид. 2-е, доп. і перероб.]. - Житомир: ЖІТІ, 2000. - 512 с.
 5. Гончарук Я.А. Аудит: [навчальний посібник] / Я.А. Гончарук, В.С. Рудницький. – [3-тє вид., перероб. і доп.]. – К.: Знання, 2007. – 443 с.
 6. Виговська Н.Г. Господарський контроль в Україні: теорія, методологія, організація: [монографія] / Н.Г. Виговська. - Житомир: ЖДТУ, 2008. – 532 с.
 7. Пушкар М.С. Історія обліку та контролю господарської діяльності: [навчальний посібник] / М.С. Пушкар, Н.В. Гавришко, Р.В. Романів. – Тернопіль: Карт-бланш, 2003. – 223 с.
 8. Дерій В.А. Витрати і доходи підприємств у системі обліку та контролю: [монографія] / В.А. Дерій. – Тернопіль: ТНЕУ, «Економічна думка», 2009. – 272 с.
 9. Пушкар Р.М. Менеджмент: теорія та практика: [підручник] / Р.М. Пушкар, Н.П. Тарнавська. – [3-тє вид., перероб. і доп.]. - Тернопіль: Карт-бланш, 2005. – 486 с.
 10. Усач Б.Ф. Контроль і ревізія: [підручник] / Б.Ф. Усач. - [5-е вид., перероб.]. – К.: Знання-Прес, 2004. – 253 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
 11. Дікань Л.В. Контроль і ревізія: [навч. посібник для самост. вивч. дисципліни] / Л.В. Дікань, Н.Ф. Чечетова, Н.В. Синюгіна. - Х.: ВД «ІНЖЕК», 2009. – 256 с.
 12. Контроль і ревізія: [навч. посібник]. Нормативно-практичні матеріали. - [2-е вид., перероб. і доп.] / Є.М. Романів, Р.Л. Хом'як,

- А.С. Мороз, М.В. Корягін та інші. - Львів: Національний університет «Львівська політехніка» (Інформаційно-видавничий центр «ІНТЕЛЕКТ+» Інституту післядипломної освіти), «Інтелект-Захід», 2002. – 320 с.
13. Дікань Л.В. Контроль і ревізія: [навч. посібник] / Л.В. Дікань. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 245 с.
14. Економічна енциклопедія [Текст]: у трьох томах / [Б.Д., Гаврилишин, О.А. Устенко, А.С. Гальчинський та ін.]; - [відп. ред. С.В. Мочерний]. – К.: ВЦ “Академія”, 2000. – Т. 1. - 864 с., С. 75; Т. 3. – 952 с., С. 593.
15. Гордієнко М.І. Економічна сутність складових господарського контролю / М.І. Гордієнко, О.В. Назаренко // Економіка АПК. – 2007. - № 9. – С.78-83.

Щирба М.Т., к.е.н., доцент ТНЕУ

Щирба І.М., к.е.н., доцент ТНЕУ

(м.Тернопіль)

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА МІЖНАРОДНУ СТАНДАРТИЗАЦІЮ АУДИТУ

Процеси глобалізації у світовій економіці, всебічне поглиблення міжнародних відносин, виникнення та розвиток транснаціональних корпорацій, холдингових компаній, промислово-фінансових груп тощо, обумовили необхідність стандартизації не тільки бухгалтерського обліку та фінансової звітності на міжнародному рівні, але і аудиту. Іншою причиною необхідності стандартизації аудиту у міжнародному масштабі був швидкий ріст